Povilas Gaidelis. Didvyriai nemiršta: Jonas Vytautas Šniuolis-Svajūnas

Jonas Vytytautas Šniuolis gimė 1924 m. sausio 1 d. Radviliškio r. Miežaičių kaime Vincento Šniuolio ir Veronikos Plungytės-Šniuolienės šeimoje. Pradžioje jis mokėsi Radviliškio gimnazijoje, o po to baigė Šiaulių berniukų gimnaziją. 1944 m. rudenį, kai sovietų ordos antrą kartą užplūdo Lietuvą, Mažuolių miške susibūrė: Vytautas Šniuolis, trys broliai ir sesuo Mingilai, du broliai Mickai, Jonas Matulaitis, du broliai ir sesuo Brazauskai, Kazimieras Laužikas ir kiti šio krašto jaunuoliai. Jie prisiekė kovoti su okupantais. Artėjant žiemai prie jų prisijungė ir Grinkiškio vyrai, nes jų krašte yra mažiau miškų. 11-ame miško kvartale partizanai iškasė bunkerius su angomis šaudyti, užminavo aplinką. Jų tarpe buvo kovotojų, kurie jau buvo ragavę fronto duonos, todėl turėjo karinį patyrimą. Tėvas Vincentas Šniuolis atveždavo maisto. Partizanų tėvai ir seserys tapo padėjėjais ir ryšininkais. Kažkas atgabeno radijo aparatą. Vytautas Šniuolis – Svajūnas klausydavosi užsienio radijo žinių ir vakarais pateikdavo tarptautinių įvykių suvestines. Visiems vadovavo Lietuvos kariuomenės leitenantas Vaclovas Gudaitis – Rasas. Sutikdami pirmąsias partizaniškas Kūčias vyrai dainavo „Tylią naktį.“ Dalijosi švęstus paplotėlius ir valgė moterų iškeptus Kūčiukus. Nuotaika buvo pakili, nes skaudžių netekčių dar nebuvo patirta... Jo brolis Viktoras Šniuolis (1925 – 2011) prisiminė: „Tą dieną, kai mano brolis Vytautas baigė Šiaulių valstybinę berniukų gimnaziją ir turėjo gauti brandos atestatą, kilo karas. Brolis buvo gabus literatas, kūrė eilėraščius, norėjo studijuoti literatūrą, bet kai nuvyko į Vilnių, jam kažkas iš pažįstamų pasakė, kad reikia ne literatūrą puoselėti, o priešintis okupantams <...> Mūsų tėveliai gyveno kaime, netoli Radviliškio – turėjo ūkį 27 hektarus žemės. Ten burdavosi daug jaunimo, maudydavomės upelyje, pakrantės aikštelėje žaisdavome krepšinį, dainuodavome. Tačiau kad nekiltų įtarimų okupantų statytiniams, brolis siūlė įkurti sporto klubą, kurį pavadinome tautos didvyrio lakūno Girėno vardu (vėliau net visą mūsų kaimą buvo imta vadinti šiuo vardu). Įsitikinę, kad saugu, organizavome pasipriešinimo veiklą – namuose įkūrėme gynybos štabą. Vytautas gaudavo ginklų iš lietuvių, kurie pasitraukė iš vokiečių kariuomenės – taip sukaupėm ginklų arsenalą ir įkūrėm ginklų sandėlį. Gimnazijoje brolis buvo gerai išmokęs vokiečių kalbą, tad turėjo važinėti po stotelių punktus, kuriuose vyko budėjimas ir apmokyti telefonistes, telegrafistes vokiečių kalbos pagrindų. Tuo pačiu metu į pasipriešinimo kovą įtraukė ir gretimų kaimų jaunimą. Žmonių nereikėjo per daug įkalbinėti. Pasipriešinimas augo savaime, nes gyventojai pradėjo nepakęsti atėjūnų elgesio. Net nepajutom kaip 1945 metais susidarė kovoti užsidegusio jaunimo didžiausi būriai. Mūsų būryje buvo smetoniškoje kariuomenėje tarnavusių gerai parengtų ir ginkluotų liktinių puskarininkių. Stovyklose jie apmokė naudoti ginklus, kaip trauktis, gintis. Gerai įsiminiau tas pamokas ir galbūt todėl išlikau, nes, kai prasidėdavo puolimas, pirmiausia krisdavau ant žemės ir žiūrėdavau kas šaudo – ar priešas, ar savi. Kas turėjo – dėvėjo uniformą. Kovos bendražygiai buvo ginkluoti pistoletais – kulkosvaidžiais PPŠ ir kitais desantiniais automatais, vokiškais ginklais.“

Vyt. Šniuolis–Svajūnas

Grįžtant į netolimą praeitį, reikia pažymėti, kad 1942 m. Vytautas tapo Lietuvos laisvės armijos (LLA) nariu. Kuomet frontas nuslinko į Vakarus, o Lietuvą vėl užplūdo sovietų ordos, Vyt. Šniuolis pasitraukė į mišką ir prisijungė prie laisvės kovotojų. Jis tapo Žaliosios rinktinės Geležinio Vilko kuopos, kuriai vadovavo Juozas Mingilas – Vilkas, kovotoju. Jis leido kuopos humoristinį laikraštuką „Nykštis.“ Beveik visa Šniuolių šeima įsijungė į pasipriešinimą okupantams. Tėvas Vincentas Šniuolis buvo partizanų pagalbininkas ir ryšininkas. Jis žuvo 1945 m. liepos 29 d. nuo stribų kulkų. Išvakarėse, liepos 28 d. Vincentas išgirdo automobilių burzgimą ir pamatė, kad atvyksta daug priešo kareivių. Tada jis ėmė bėgti į mišką, norėdamas perspėti partizanus, tačiau stovyklos pasiekti jam nebuvo lemta. Vėliau jį rado beginklį, suvarpytą kulkų... Sesuo Birutė Šniuolytė žuvo 1949 m. lapkričio 1 d. bunkeryje Šimonių girioje kartu su Algimanto ap. vadu A.Starkum – Monte ir kitais partizanais.

Vyt.Šniuolis buvo drąsus ir sumanus kovotojas, todėl netrukus partizanų vadovybė atkreipė į jį dėmesį ir paskyrė jungtinės Kęstučio apygardos (JKA) Atžalyno rinktinės štabo nariu. 1947 m. vasario 16 d. žuvus Vytauto Didžiojo rinktinės vadovybei ir vėliau atkūrus štabą, Vyt.Šniuolis buvo paskirtas rinktinės štabo spaudos skyriaus viršininku. 1948 m. balandžio 1 d. sujungus Žaliąją, Vytauto Didžiojo, Maironio ir kunigaikščio Žvelgaičio rinktines ir įkūrus Prisikėlimo apygardą, jis buvo paskirtas šios naujos apygardos štabo viršininku ir apygardos laikraščio „Prisikėlimo ugnis“ redaktoriumi. Jam tada buvo suteiktas partizanų leitenanto laipsnis. Vyt.Šniuolis aktyviai dalyvavo rengiant visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą, kuris įvyko 1949 m. vasario 10 – 20 d. Prisikėlimo ap. būstinėje S. Mikniaus sodyboje Mėnaičių kaime esančiame bunkeryje,

Radviliškio rajone. Tada buvo įkurtas Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdis (LLKS), pasirašyta LLKS tarybos deklaracija dėl Nepriklausomos Lietuvos atkūrimo. Po suvažiavimo Vyt.Šniuolis buvo perkeltas į LLKS vyriausiosios partizanų vadovybės visuomeninės dalies štabą ir paskirtas spaudos skyriaus viršininku suteikiant jam partizanų kapitono laipsnį. Vyt. Šniuolis taip pat buvo Prisikėlimo apygardos Karo lauko teismo (KLT) pirmininkas. Išrašas iš apygardos archyvo liudiją apie priimta sprendimą nuteisti mirties bausme pakariant ar sušaudant MGB užverbuotą ir į partizanų gretas įterptą agentą Juozą Rudžionį – Čemberleną, kuris buvo pridaręs daug žalos partizaniniam judėjimui. Sprendimą 1949 m. balandžio 15 d. pasirašė KLT pirmininkas Svajūnas – Vytautas Šniuolis bei nariai: Ragas – Kazimieras Laužikas ir Vitvytis – Viktoras Šniuolis. Be šių pareigų jis dar bendradarbiavo pogrindinės spaudos leidyboje, rašė eilėraščius, kuriuos pasirašinėjo Vytenio slapyvardžiu. Po jo žūties kovos draugai išleido jo eilėraščių rinkinį „Nevystančios sielos rožės."

L. Mingilas-Džiugas (dešinėje)

Vykdant užduotį 1949 m. rugpjūčio 13 d. žygio metu Užpelkių miške Baisogalos valsčiuje grupė laisvės kovotojų po išdavystės pateko į enkavedistų pasalą. Vytautas.Šniuolis žuvo kulkosvaidžio ugnimi dengdamas atsitraukiančius kovos draugus. Kartu su juo žuvo keturi bendražygiai, jų tarpe LLKS prezidiumo sekretorius, Prisikėlimo ap. vadas Petras Bartkus – Žadgaila ir LLKS visuomeninės dalies tautinio skyriaus viršininkas Bronius Liesis – Naktis. Vytauto Šniuolio brolis Viktoras, kuris kovojo kartus su juo, vėliau rašė apie tą mūšį su okupantų kariuomene Užpelkių miške: „ Baisiausias mano gyvenimo momentas, kurio neįmanoma ištrinti iš atminties iki šios dienos, buvo 1949 m. , po suvažiavimo, kai gavome pavedimą įkurti Generalinį štabą. Mes susirinkom reikalingus dokumentus, susiruošėm: mano brolis, aš, Naktis, Aidas. Dar du bendražygiai pasitikti mūsų buvo atėję iš Prisikėlimo apygardos. To žygio metu žmogus pažadėjo atnešti pietus ir „atnešė." Mus išdavė, užpuolė, prasidėjo žiaurios kautynės – 9 žmonėms reikėjo grumtis prieš 2000. Brolis perėmė vadovavimą iš Bartkaus – Žadgailos, nes šiam, kaip nevietiniam, vietovė buvo nežinoma, todėl sunku organizuoti gynybą. Pagal komandą traukėmės atsišaudydami <...> Prisiminiau, kaip veržiausi iš apsupimo žiedo, atidengęs stiprią ugnį, pakilau keisti poziciją ir prieš save pamačiau sunkiai sužeistą, visą kruviną mūsų Visuomeninės dalies štabo dailininką Lauryną Mingilą – Džiugą. Pamatęs mane jis pradėjo šaukti: „Nušauk mane, nepalik manęs gyvo", mes buvome prisiekę vienas kitam, tokiu atveju nepalikti gyvo nelaimės ištikto kovos draugo. Bet kaip vykdyt..! Taip tokią priesaiką, kada esi pasiruošęs už jį pasiaukoti. Ir aš ryžausi jį gelbėti, jį nešti iš mūšio lauko. Tai pamatė mano brolis Vytautas Šniuolis. Pralaužus apsupties žiedą ir kiek atitolus nuo mūšio lauko pamačiau, kad Svajūnas, kuris vadovavo kautynėms ir kuris jau turėjo keisti poziciją, bet jis jos nebekeitė. Pasiliko. Pasiaukojo. Dengė mus ugnimi. Ir žuvo. Savo testamentiniame eilėraštyje: „Į ketvirtą rudenį brendau" jis rašė :/Negirdėjau aš girgždančių svirčių / Nei varpų vakarinės maldos / Pripratau žengt per sutemas, mirtį, / Per naktis rudeninės audros. / Mano bendražygiui virš alkūnės buvo numuštas dešinės rankos kaulas, perskeltas žandikaulis, ir viena kulka virš raktikaulio įėjusi į krūtinės ląstą. Iš tos žaizdos po kiekvieno atodūsio, srovelėmis veržėsi kraujas. Jo automatinio šautuvo apkaba buvo tuščia, o pistoletas, kurį jis laikė kairėje rankoje, mūsų laimei, buvo neužvestas. Išseko jėgos. Tankiame miško eglynėlyje pasiguldžiau sužeistąjį į minkštą samanų patalą ir stengiausi, kiek tai buvo įmanoma, aptvarstyti kraujuojančias žaizdas. Užtino veidas. Sužeistasis nebegalėjo kalbėti. Tada jis parodė, kad nori man kažką parašyti. Ištiesiau bloknotėlį ir Laurynas, nuo kautynių įtampos ir skausmo drebančia kairiąja ranka išvedžiojo: „Broli, nepalik manęs gyvo..." Nes mums buvo tik vienas, vienintelis didvyriškos kovos būdas – laimėti arba žūti. Kiekvienu momentu vėl galėjo užpulti priešas, todėl jis, nepasitikėdamas savo jėgomis, prašė, kad nepalikčiau. Tada aš užvedžiau jo pistoletą ir pasakiau, kad jeigu vėl pultų priešas, savo likimą spręstų pats, nes kiekvieną akimirką galiu kristi ir aš. Ačiū Dievui, tą dieną priešas neužpuolė. Tame mūšyje žuvo Petras Bartkus „Žadgaila," Bronius Liesis „Naktis" ir Vytautas Šniuolis „Svajūnas," Trys jauni patriotai ir dar du iš „Prisikėlimo" apygardos, kurie buvo atėję mūsų pasitikti. Tai buvo skaudi vyriausiosios partizanų vadovybės netektis. Už pasiaukojimą po mirties, vyriausioji partizanų vadovybė Svajūną apdovanojo pirmojo laipsnio Laisvė Kovos Vyčio Kryžiumi. Jam buvo suteikta Karžygio garbė. Nepaprastai sunkus buvo

partizaninės kovos kelias, nes mes neturėjome ligoninių, neturėjome operacinių, neturėjome ramaus užfrončio, kur būtų galima sugydyti sužeistuosius. Su pagaliukais tvarstėme sušaudytus kaulus, iš lininių paklodžių padarytais tvarsčiais rišome žaizdas. Per rugio šiaudelį girdėme sužeistąjį, kol sugijo žandikaulis. Neturėjome nuskausminančių vaistų. Bet pasiaukojimas, tas begalinis idealizmas viską nugalėjo. Amerikoje gimusi, prieškario metais grįžusi į Lietuvą, Izabelė Vilimaitė dirbo vaistinėje, pradėjo tiekti partizanams vaistus, vėliau ryšininkauti. Išsišifravusi tapo partizane, turėjo slapyvardį „Stirna." Ji ir išgydė iš mūšio lauko išneštąjį kovos draugą, kuris vėl įsijungė į kovą ir vėl iliustravo mūsų leidinius: vyriausiosios partizanų vadovybės almanachą „Prie rymančio rūpintojėlio," partizanų maldaknygę bei daugelį kitų. 1953 metais, išduotas bunkeryje jis nusišovė. Mes visi buvome pasiruošę numirti už Tėvynę, nes žinojome, kad laisvasis pasaulis mus paliko likimo valiai."

Užpelkių miške žuvusių laisvės kovotojų kūnus okupantai išniekino Radviliškyje saugumo kieme, o vėliau sumetė į šulinį. Po keturių dešimtmečių radviliškiečio Komentausko pastangomis žuvusių didvyrių palaikus iškėlė ir perlaidojo Radviliškio kapinėse. Čia pastatė gražų paminklą, ant kurio užrašė žuvusiųjų pavardes. Kai kurie Jono Vytauto Šniuolio eilėraščiai buvo atspausdinti knygoje „Kovos keliu žengiant." Ją 1991 metais išleido Vilniaus leidykla „Vyturys" Pateikiame fragmentą iš jo eilėraščio MOTINAI: /Taip norėtųs sugrįžti plačiaisiais, / akmenėliais nusėtais, keliais / Ir, nušluosčius tau ašarą vaiskią, / suramint ir paguosti švelniai: / - Savo Tėviškės laisvę atpirkom! / (Te per amžius ji laimę matys.) / Klaikios sutemos, saulėj ištirpę, / nebaugins jau tavęs naktimis./

1998 m. lapkričio 23 d. J. V. Šniuoliui buvo pripažintas kario savanorio statusas. 1998 m. gegužės 19 d. jam buvo suteiktas majoro laipsnis. 1999 m. gegužės 19 d. LR Prezidento dekretu jis buvo apdovanotas Vyčio kryžiais 1-ojo laipsnio ordinu, o 2001 m. gegužės 15 d. – Kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (po mirties).

Šaltiniai.

1. Laisvės kovų ir netekčių metai. Laisvės kovotojų prisiminimų rinktinė. Vilnius, 2016 m.
2. R. Trimonienė. Jonas Vytautas Šniuolis-Vytenis, Svajūnas 1924 01 01-1949 08 13.

2017-01-06